

SPREKKEN

Muziek, het boerenleven en levenskunst:
dé biografie van Bennie Jolink

Opgetekend door Gerard Menting

Nijgh & Van Ditmar
Amsterdam

Inhoud

Proloog 7

De goddelijke, bevrijdende bel 11

Inleiding 1. Jaren vijftig: zoveel mogelijk naar buiten 23

Henkie slut mien oerend hard 25

School is een scheldwoord 36

Red River Rock, Tutti Frutti: de schellen vielen mij van de ogen
oren 43

Het einde van mijn geloof 48

Inleiding 2. De beat van de sixties wijst de weg 57

De allermooiste tijd 61

O, het is maar een boer 66

De schreeuwlelijk heeft het goed voor elkaar 78

Woarum proat i-j Nederlands? 85

1975. Een blues met ruige tekst in dialect veranderde alles 93

't Is kloot'n hier, ook in Staphorst 102

Van de veemarkt linea recta naar de Gooise Matras 106

De Prähs 117

Inleiding 3. Een nieuw zelfbewustzijn 123

Hard, snel en met tomeloze inzet 125

Nepfeminisme 131

Zou u dat wel doen, mevrouw? 136

Belooftechniek, met een klap op de bek 139

Echte liefde 142
Zo, a-j moar kunt ri-jen 143
Carte blanche 150
De motor van de band 155
De Kleine Jäger 160
Een jaar van mijn leven 166
Hi-j kreeg alleen moar smear 172
Bajestour als try-out 177
Hier horen jullie meer van! 180
Niet zo'n doortrapte smeerlap 188

Inleiding 4. Geluk als ik dertig word, pech als ik veertig haal 199

Alleen senang op het podium 201
Buug'n of basten, maar het gaat door 209
Een kunstenaar signeert en exposeert 213
Groezels oaver de rug 219
Happen naar adem 225
Ik keek naar beneden en er was niets 231
Andere tak van sport 239
Boeren 246
Links en rechts 255
Trots dat ik jager ben 266
Een verbijsterend mirakel 280
Geen dwang, geen deadline 289
Dan komt er godverdegodver nog corona overheen 294
Ik twijfel aan veel, maar optreden kán ik 302
Niks doen is dodelijk 305
Mijn grootste rijkdom 311

Geen dank, graag gedaan 319

Proloog

De dinsdag begint altijd vroeg in café De Tol. In Doetinchem is dan halverwege de ochtend de veemarkt afgelopen. Boeren en veehandelaren gaan met een vette beurs op huis aan, maar nemen nog wel de tijd om onderweg her en der even aan te steken. Daarop zijn cafébazen zoals Bennie Praastink, meer bekend als de Pröhs, volledig ingesteld. Het slot gaat al vroeg van de deur, de eerste kratjes bier zijn uit de koeling gehaald en een verse fles jenever ligt in de diepvries. Op het tapkastje staan de potten met hardgekookte eieren en plakken ham in het zuur klaar om de inwendige mens te versterken.

De eerste klanten hebben de koffie voor het gemak overgeslagen. De tafel in het midden is bedekt met een Perzisch tapijtje, vol flesjes Grolsch en een enkel glas jenever op een bierviltje. Het zou immers zonde zijn als het kelkje met het geringste schuiven van het tafeltapijt al omkiepert.

Bep komt van achteren en kijkt de Pröhs even door-dringend aan. Hol op met die sprekkeri-je en stap op de motor!, zegt die blik.

Jaja. Ik weet het! kijkt hij licht hoofdschuddend terug. Ik stap zo op de motor om die laatste ronde brood te bezorgen. Eerst mijn verhaal afmaken, wil hij daarmee zeggen. Even later barst het gezelschap rond de stamtafel uit in bulderend gelach.

‘Woargebeurd,’ riep de cafébaas nog terwijl hij zijn pet opzette en naar achteren liep om de broden op de motor te pakken en weg te rijden.

Het behang in het kleine café is beschilderd met jachttaferelen. Net boven de lambrisering hangen langwerpige plantenbakken met daarin een enkele sanseveria en verder vooral opgezette hazen, fazanten, een hermelijntje en andere beesten. Kleine Hendrik, de veehandelaar van even verderop, begint te vertellen over een bijzondere koe die hij die ochtend bijna had gekocht.

Dit tafereel had zich begin jaren zeventig kunnen afspelen in café De Tol. Bennie Jolink was na tien jaar stadsleven weer in Hummelo komen wonen. Hij wist vanaf het eerste bezoek aan dat café dat hij hier, bij zijn jeugdheld de Pröhs, vaker een biertje zou drinken. De motorrijdende uitbater stond in zijn geheugen gegrift, omdat hij vroeger bij de lagere school in Hummelo zo prachtig zijn motor kon laten knallen. Het spreken, vertellen van waargebeurde verhalen met misschien een tikkeltje overdrijving, zit ook bij Bennie rijkelijk in zijn DNA.

Wat hem betreft is spreken zelfs volkssport nummer één in de Achterhoek. De spelregels zijn simpel: niet liegen, absoluut geen moppen vertellen en als het even kan ervoor zorgen dat er wat te lachen valt. Kenmerkend voor spreken is verder dat alle aanzittenden een duit in het zakje doen.

Het is ook de manier waarop dit boek tot stand is gekomen. Bij elkaar zaten Bennie en ik flink wat uren aan tafel, met Bennie als verteller over zijn leven en waar hem dat heeft gebracht. Net als bij een genoeglijke middag spreken in het café lokt ook hier het ene

verhaal het andere uit. Met als gevolg dat dit niet een klassieke biografie is, waarin de chronologie van zijn leven de rode draad vormt. Sommige thema's hebben meer tijd nodig, om later weer een stukje terug te gaan in het verleden om ook dat andere verhaal goed te kunnen vertellen.

Als je toch op zoek bent naar een rode draad kom je misschien uit bij een beschrijving die Bennie in zijn jeugd al te horen kreeg: den van Jolink is 'n aparten. Als kind al een vat vol tegenstrijdigheden en zeker niet bang aangelegd. Een brutale durfal, die net een stapje verder ging dan zijn vriendjes en de straffen die hij voor zijn ondeugd kreeg met open vizier incasseerde. Maar ook een moederskindje, dat veel thuis ziek op de bank lag en genoeglijke uren doorbracht met moeder Hentje.

Alle elementen die bijdroegen aan de persoonlijkheid die hij werd zaten er in zijn jonge jaren al in. Hij was een buitenbeentje, een waaghals, chronisch ziek, zachtaardig, maar ook hard en rechtlijnig als dat nodig was. Zijn sterke geloof in God was in zijn tienerjaren in één klap verdwenen toen hij zag hoe het meisje waarmee hij dacht te trouwen voor zijn ogen verongelukte.

Hij werd kunstenaar en ondervond op de AKI, de kunstacademie in Enschede, dat juist het anders zijn dan de anderen een kracht was. Dat nam hij mee naar de muziek, waar hij met Normaal al snel een fenomeen werd. Rockmuziek met teksten in de taal die je sprak, het eigen dialect, dat durfde niemand.

Afwijken van de rest, dat lukte zo prima. Van het beeld van Bennie Jolink als de zuipende schreeuwlelijk op het podium kwam hij maar moeilijk af. Het klopt,

is zijn ervaring, dat het imago een zevenkoppige draak is. Hak er één af, dan groeien er twee terug.

Dat zijn leven meer is dan het beeld dat van hem bestaat zal niemand verwonderen. Bennie grijpt in dit boek de gelegenheid aan om te vertellen over al die andere facetten die bij hem horen. Dat doet hij niet alleen in dat ene café aan de gasten rond de stamtafel, maar voor iedereen die in zijn wereld wil stappen.

Dit is zijn waarheid, zoals hij dat in een kleine tachtig jaar heeft beleefd. Daarin past een disclaimer wat betreft getallen en bedragen. Want daarmee, blijkt ook verderop, is Bennie nooit erg handig geweest. Verwacht ook niet dat aan elke opmerking, bewering of anekdote een speurtocht naar wederhoor is gekoppeld. Dit is zijn kijk op het leven, zo mooi mogelijk verteld.

‘Alles is zuuwer woar en overeenkomsten met bestaande situaties zijn geen toeval.’

De goddelijke, bevrijdende bel

Hummelo, mei 1950. Daar moeten we beginnen, en wel op een mooie lentedag met een zon die uitbundig scheen. De net voor het eerst geasfalteerde Van Heeckerenweg, die toen nog Voelströhtjen werd genoemd, was lekker warm. De weg liep voor ons huis langs Hummelo uit. Ik was bijna vier jaar en heel vaak ziek. Ik had astma en was snel moe.

Van de warme weg werd ik slaperig. Ik ging languit op de straat liggen, met mijn kop op onze hond. Die leek dat wel fijn te vinden. Mijn moeder liet me rustig liggen en maakte er een foto van. Om deze tijd, begin van de middag, kwam er toch geen verkeer over die weg. Ontzettend jammer dat die foto kwijt is geraakt.

In Hummelo hadden maar vier mensen een auto, de kans dat er op dat moment van de dag een auto over de Van Heeckerenweg zou rijden was zeer klein.

De dokter had een auto, de dominee en de grootste boer van het dorp. En natuurlijk meneer de graaf van kasteel Enghuizen, die had er minstens drie, maar die maakte nooit gebruik van deze weg. Nog maar een enkele boer had een tractor, de meeste werkten nog met paarden en die waren alleen gevaarlijk als ze op hol sloegen. Dat gebeurde helemaal nooit.

Hummelo telde in die tijd ongeveer vijfhonderd inwoners, inclusief de mensen die buiten het dorp woonden. Dat werd

door iedereen 't Broek genoemd. Er was toen geen plek in Hummelo die er niet uitzag als een idyllische prentbriefkaart. Er waren nog geen nieuwbouwhuizen en geen verbouwde boerderijen met grote ramen op de plek van de deeldeer. De boerderijen hadden nog van die kleine raampjes, met vensters. Die gingen dicht als het heel warm was, of heel koud, of traditioneel als de begrafenisstoet langskwam.

In het dorp stonden alle huizen aan de Dorpsstraat en de Keppelseweg en vanaf de achterkant keek je uit op de omliggende landerijen. Mais werd er nog niet verbouwd, wel rogge, haver, gerst en aardappelen. Op de klei groeiden tarwe, knollen en voederbieten. Dat waren lage gewassen, je kon eroverheen kijken. Het meeste graan werd al midden in de zomer gemaaid en aan schoven gezet en later opgestapeld op huisvormige stromieten, om in het najaar gedorst te worden.

De huizen hadden bijna allemaal een deel en een stal. De meeste dorpingen hadden een eigen varken, sommige zelfs een koe, en iedereen had een grote groentetuin. Ik heb het nu over de dorpingen die géén boer waren: de drie bakkers, de slager, de twee schildersbedrijfjes (waaronder dat van mijn vader), twee aannemers (genaamd timmerluu), de kleermaker, twee smederijen, de twee kruidenierszaken annex zaad- en meelhandel. Alleen de dokter, de dominee, de hoofdmeester en de burgemeester hadden geen vee.

Hummelo had twee horecazaken, allebei met een zaal erbij. Hotel de Gouden Karper voor de betere stand en café Wassink voor de andere dorpsbewoners. Oom Wassink, onze buurman, was naast uitbater van het café ook noodslachter. Die werd ingeschakeld als een ziek of ernstig gewond dier geslacht moest worden. De overige inwoners waren dus allemaal boeren. Een paar 'eigen' boeren, verder pachtboeren van landgoed Enghuizen, te herkennen aan de vensters van de boerderij met daarop een rode zandloper op gele ach-

tergrond, omlijst door groen. Het is dus te begrijpen dat meneer de graaf veruit de belangrijkste man van heel Hummelo was.

Als ik niet ziek was speelde ik met mijn buurmeisje Annetje (ik noem haar nog steeds mijn zandbakvriendin) en als haar vader een varken moest slachten keken we toe hoe hij dat deed, hand in hand. Het varken kreeg een zinken emmer over de kop en schreeuwde, alsof die wist wat er ging gebeuren. Dat gekrijs was voor ons het signaal dat er weer geslacht ging worden, we liepen er dan snel naartoe. Buurman Wassink moest eerst schieten om het varken te doden, daarna mocht hij pas snijden om het bloed eruit te laten lopen. Dat ving hij op om bloedworst van te maken. Het gebeurde ook wel andersom, hoewel dat niet mocht. Als je eerst snijdt, stroomt er namelijk meer bloed uit. Voor de vorm werd dan achteraf alsnog geschoten. Een keurmeester, meestal de dierenarts, moest de slacht controleren. Of hij het kon zien als er pas achteraf was geschoten weet ik niet.

Annetje en ik deden alles samen, zelfs naar de wc gaan. Ik zat een keer te poepen toen mijn broer, die vierenhalf jaar ouder was, in de gaten kreeg dat Annetje bij me in het wc-hokje was.

‘Ma, ma, kom gauw! Bennie zit met Annetje samen op de wc!’

Hij dacht dat we iets stiekems aan het doen waren, maar er was niets aan de hand. We deden gewoon echt alles samen.

Tot de eerste dag van de lagere school. Toen ik in de pauze met Annetje ging knikkeren zeiden alle jongens: ‘Hahaa, Bennie Jolink spölt met een meisje!’

En daarna was het dus gedaan met spelen met meisjes. Althans, tot ik een bepaalde leeftijd bereikte.